

ผู้หญิงกับธรรมชาติในนวนิยายไทยร่วมสมัย มุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศ*

WOMEN AND NATURE IN CONTEMPORARY THAI NOVELS ECOFEMINIST APPROACH

นุชารัตน์ มุงคุณ

Nucharat Mungkun

อรัทัย เพี้ยยุระ

Orathai Piayura

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

Email: nucharat_tu@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติในนวนิยายไทยร่วมสมัย โดยใช้มุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศ ศึกษาจากวรรณกรรมที่แต่งโดยผู้ประพันธ์หญิงที่มีความโดดเด่นและมีผลงานที่ได้รับรางวัลจากหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับ หรือตีพิมพ์อยู่ในช่วงเวลาที่กำหนด คือ ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ เรื่อง มฤตยูเขียว ของ จินตวิวิธ (ปี พ.ศ. 2513 - 2523) เรื่อง ปูนปิดทองของ กฤษณา อโศกสิน (ปี พ.ศ. 2524 - 2534) เรื่อง ผ้าทอง ของ แก้วก้า (ปี พ.ศ. 2535 - 2545) เรื่อง ความสุขของกะทิ ของ งามพรรณ เวชชาชีวะ (ปี พ.ศ. 2546 - 2556) และ เรื่อง ไล่เดือนตาบอดในเขาวงกต ของ วีรพร นิติประภา (ช่วงปัจจุบัน) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์หญิงทุกคนนำเสนอภาพธรรมชาติในการเชื่อมโยงกับผู้หญิงตามกรอบแนวคิดสตรีนิยมเชิงนิเวศ 8 ประเด็น คือ 1) การเชื่อมโยงโดยประวัติศาสตร์ 2) การเชื่อมโยงโดยมโนทัศน์ 3) การเชื่อมโยงโดยหลักฐานเชิงประจักษ์ 4) การเชื่อมโยงโดยสัญลักษณ์ 5) การเชื่อมโยงโดยการเมือง 6) การเชื่อมโยงโดยจริยธรรม 7) การเชื่อมโยงโดยวิทยาศาสตร์ และ 8) การเชื่อมโยงโดยการข้ามวัฒนธรรม ซึ่งปรากฏใน 2 ประเด็นที่ครอบคลุมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงในฐานะที่เป็นปัจเจกชนกับธรรมชาติ ประเด็นเกี่ยวกับเพศวิถี และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างธรรมชาติ ผู้หญิง ผู้ชาย มุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการสร้างผลงานของผู้ประพันธ์หญิงทุกช่วงเวลา โดยแสดงให้เห็นอคติ และการเลือกปฏิบัติที่ผู้ชายกระทำต่อผู้หญิง ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับสิ่งที่มนุษย์กระทำต่อธรรมชาติ โดยอาศัยระบบคิดแบบ

* Received 28 September 2020; Revised 13 February 2021; Accepted 19 February 2021

คู่ตรงข้าม และการมองมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ผ่านการตีความการสื่อความหมายแฝงในสังคมแบบชายเป็นใหญ่

คำสำคัญ: ผู้หญิง, ธรรมชาติ, นวนิยายไทยร่วมสมัย, สตรีนิยมเชิงนิเวศ

Abstract

The Objectives of this research article were to analyze the women - nature connections in literary works, based on ecofeminism approach and the influence of the theory on literary works to the five Thai literary works produced by the outstanding female writers during the years 2513 B.E. to present: Jintawee Wiwat (2513 – 2523 B.E.), Krisana Asoksin (2524 – 2534 B.E.), Kaew Kaw (2535 – 2545 B.E.), Ngarpun Vejajiva (2546 – 2556 B.E.), and Veeraporn Nitirapha (2557B.E. to present). The study found that women in Thai literary works were connected to nature and could be analyzed by an ecofeminist conceptual framework of 1) historical connections 2) conceptual connections 3) empirical connections 4) symbolic connections 5) political connections 6) ethical connections 7) scientific connections, and 8) cross cultural connections. From women-nature connections in these literary works, the researcher categorized it into two groups: the individualist and sexuality: nature gender power relations. Thai literary works illustrated ecofeminist concept influencing the connection between sexism by men and the discrimination of nature. These were expressed through the dualism and anthropocentrism conceptual connections through interpretation of connotative meaning in patriarchy society.

Keywords: Women, Nature, Contemporary Thai Novels, Ecofeminism

บทนำ

สตรีนิยมเชิงนิเวศ (Ecofeminism) มีความเชื่อมโยงกับกระบวนทัศน์วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism) ซึ่งเป็นมุมมองที่ให้ความสนใจกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยวิพากษ์ภาวะที่มนุษย์อยู่เหนือธรรมชาติ (Anthropocentrism) กับกระบวนทัศน์สตรีนิยม ซึ่งเป็นมุมมองที่มุ่งไปที่ความรู้สึกของมนุษย์ (สตรี) เป็นหลัก จะเห็นได้ว่ากระบวนทัศน์ทั้งสองยังคงให้ความสำคัญกับระบบคิดแบบภาวะการยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางอยู่ มุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศจึงนำเสนอจุดเน้นที่มุ่งไปที่การมองธรรมชาติ ในความหมายของระบบนิเวศที่มีการอิงอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญทั้งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมนุษย์ในลักษณะที่เท่าเทียมกัน ฟร็องซัวส์ โดบอนด์ (Fracoise d' Eaubonne)

เป็นนักเขียนแนวสตรีนิยมชาวฝรั่งเศสคนแรกที่ได้นำเสนอมุมมองนี้ในปี ค.ศ. 1974 โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิง ผู้ชาย และธรรมชาติกับประเด็นเพศภาวะ (Gender) (Najera, M., 2018)

Warren, J. K. เป็นนักสตรีนิยมเชิงนิเวศคนสำคัญที่นำเสนอแนวคิดการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ (Women - Nature Connections) โดยแบ่งออกเป็น 6 ประเด็น ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงโดยประวัติศาสตร์ที่มีมุมมองต่อผู้หญิงในด้านร้าย คือ เป็นสัตว์ที่มีอารมณ์รุนแรง และไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ตั้งแต่ยุคสมัยปรัชญากรีกโบราณ รวมทั้งยุคที่ยึดถือหลักเหตุและผล 2) การเชื่อมโยงโดยมโนทัศน์ เป็นระบบคิดแบบคู่ตรงข้ามที่แบ่งแยกระหว่างเหตุผล/อารมณ์ จิตใจ/ร่างกาย วัฒนธรรม/ธรรมชาติ มนุษย์/ธรรมชาติ ผู้หญิง/ผู้ชาย ให้ออกจากกัน รวมทั้งมโนทัศน์เกี่ยวกับการครอบงำ และการจัดลำดับชั้น ภายใต้สังคมแบบชายเป็นใหญ่ 3) การเชื่อมโยงโดยหลักฐานเชิงประจักษ์ เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงผู้หญิงกับการทำลายล้างธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสถานะของผู้หญิง คือ เป็นฝ่ายผู้ถูกกระทำในลักษณะเช่นเดียวกันกับธรรมชาติ 4) การเชื่อมโยงโดยสัญลักษณ์ เป็นการลดคุณค่าของผู้หญิงกับธรรมชาติ ปรากฏหลักฐานในด้านศาสนา เทววิทยา ศิลปะและวรรณคดี ซึ่งมีลักษณะร่วมกัน คือ เปรียบผู้หญิงกับธรรมชาติว่าเป็นสิ่งเดียวกัน และสามารถแทนที่กันได้ 5) การเชื่อมโยงโดยการเมือง เกิดจากกระบวนการเคลื่อนไหวของผู้หญิง รากหญ้าที่ได้รับผลกระทบจากการเลือกปฏิบัติในการเข้าถึง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการได้รับผลกระทบจากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และ 6) การเชื่อมโยงโดยจริยธรรม เป็นการเชื่อมโยงด้านหลักจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อม ซึ่งให้ความสำคัญกับภาคปฏิบัติการทางสังคมที่มีผลกระทบต่อผู้หญิง สัตว์ และธรรมชาติ (Warren, J. K., 1993)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยในประเทศได้แก่งานของ ธัญญา สังขพันธานนท์ และโสภิสฐ์ สุ่มมาตย์ (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2553); (โสภิสฐ์ สุ่มมาตย์, 2556) ใช้กรอบแนวคิดของ Warren, J. K. เป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์ และตีความตัวบทเกี่ยวกับประเด็นความเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ เนื่องจากเป็นกรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับ และนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์อย่างแพร่หลาย (Warren, J. K., 1993) แต่จากการทบทวนวรรณกรรมเพิ่มเติม ผู้วิจัยพบพัฒนาการของกรอบแนวคิด โดยพบว่าประเด็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ มีการให้คำอธิบายเพิ่มเติมในประเด็นการเชื่อมโยงโดยวิทยาศาสตร์ คือ การนำเสนอเกี่ยวกับความคล้ายคลึงกันทางชีววิทยาของการเป็นผู้ให้กำเนิดระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ (Amin, N. R., 2015) และการเชื่อมโยงโดยการข้ามวัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับบริบทความแตกต่าง และหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้หญิงที่ไม่ใช่ชาวตะวันตก ซึ่งมีจุดเน้นที่ลือไปตามแนวนโยบายทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีความเฉพาะเจาะจงของแต่ละประเทศ (Amin, N. R., 2015); (Gaard, G., 2010) ดังนั้นในงานวิจัยนี้ จึงสามารถสรุปกรอบแนวคิดของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง

ผู้หญิงกับธรรมชาติโดยดัดแปลง ตามแนวทางของ Amin, N. R.; Devine, M.; Donovan, J.; Gaard, G.; Merchant, C.; Warren, J. K. (Amin, N. R., 2015); (Devine, M., 1992); (Donovan, J., 2008); (Gaard, G., 2010); (Merchant, C., 1980); (Warren, J. K., 1993); (Warren, J. K., 2007) เพิ่มเติมอีก 2 ประเด็น เป็น 8 ประเด็น

การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติในนวนิยายไทยร่วมสมัย ในประเทศยังมีค่อนข้างจำกัด ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาผลงานของผู้ประพันธ์หญิงในเชิงลึก เพียงเรื่องเดียว หรือศึกษาจากผลงานของผู้ประพันธ์หญิงเพียงคนเดียว เช่น งานของโคธิษฐ์ สุ่มมาตย์ ที่ศึกษางานของถ้ายเถา สุจริตกุล เพียงคนเดียว โดยผลการวิจัยพบการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ เชิงนามธรรม เป็นการเปรียบเทียบผู้หญิงกับธรรมชาติในด้านมืด และในเชิงรูปธรรม ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบผู้หญิงกับธรรมชาติ เหมือนเป็นวัตถุ สิ่งของ และดอกไม้ ส่วนในแวดวงวรรณคดีไทยมีการศึกษาเป็นครั้งแรก (โคธิษฐ์ สุ่มมาตย์, 2556) โดย ัญญา สังขพันธานนท์ ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ และเพศภาวะเป็น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และมีการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติทั้งในเชิงยกย่อง และในเชิงลดคุณค่า สำหรับงานของต่างประเทศเป็นการศึกษางานของผู้ประพันธ์หญิงที่ไม่ได้มีชื่อเสียงในแวดวงวรรณกรรม แต่มีความเกี่ยวข้องกับการมีภูมิหลังเป็นนักสิทธิสตรี หรือนักอนุรักษ์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (ัญญา สังขพันธานนท์, 2553) อีกทั้งตัวบทวรรณกรรมที่ใช้ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมกระแสรอง เช่น งานของ Berthoud - Jury, J. ที่ศึกษาวรรณกรรม กระแสรองของผู้ประพันธ์หญิงที่เป็นชนพื้นเมือง และนำเสนอคำว่า “เอกสารเชิงนิเวศ” หรือ “Ecomentaries” เพื่ออธิบายทัศนะ แนวการเขียน สัญลักษณ์ และข้อความที่มีลักษณะเป็น อุปลักษณ์ของการตัดสินใจพิจารณาประเด็นสิ่งแวดล้อม (Berthoud - Jury, J., 2014) โดยผ่าน มุมมองของสตรีนิยมเชิงนิเวศ และงานของ Amin, N. R. ที่ศึกษานวนิยายของผู้ประพันธ์หญิง พื้นเมืองชาวอเมริกัน เปรียบเทียบกับนวนิยายของผู้ประพันธ์หญิงชาวอียิปต์ (Amin, N. R., 2015) โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นความพยายามในการนำเสนอเสียง (Voice) ของผู้หญิง ที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่มาจากหลากหลายพื้นที่ ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายของนักสตรีนิยมเชิงนิเวศ

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น ผู้วิจัยต้องการจะขยายขอบเขตของการศึกษา เกี่ยวกับมุมมองนี้ให้กว้างขวางออกไป จึงเลือกศึกษาตัวบทที่เป็นนวนิยายไทยร่วมสมัย ของกลุ่มผู้ประพันธ์หญิงในเชิงกว้างจำนวน 5 คน งานเขียนได้รับรางวัลวรรณกรรมระดับชาติ และผู้ประพันธ์หญิงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก และได้รับการยอมรับในแวดวงวรรณกรรมในช่วงเวลาที่กำหนด คือนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มมีการก่อตัวขึ้นมาของแนวคิดทฤษฎี โดยมี วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ ในนวนิยาย ไทยร่วมสมัย โดยใช้มุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศ ทำให้ทราบความสัมพันธ์ และการเชื่อมโยง ผู้หญิงกับธรรมชาติในนวนิยายไทยร่วมสมัย ตลอดจนเป็นการขยายกรอบแนวคิดทฤษฎี หรือ มุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นมุมมองที่มีวิธีวิทยาแบบคตินิยมหลังสมัยใหม่ สะท้อนให้เห็น

พัฒนาการของระบบคิดของคนในสังคมปัจจุบันเกี่ยวกับภาพของผู้หญิง ธรรมชาติ และเพศภาวะ ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมในแต่ละช่วงเวลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ ในนวนิยายไทยร่วมสมัย โดยใช้มุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ นวนิยายที่ได้รับรางวัลในการประกวด จากหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับ หรือตีพิมพ์อยู่ในช่วงเวลาที่กำหนด คือ ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 ซึ่งเป็นช่วงที่สตรีนิยมเชิงนิเวศได้ก่อตัวขึ้น จนถึงปัจจุบัน ศึกษาช่วง 10 ปี โดยจำแนกไว้เป็น 5 ช่วงเวลา ได้แก่ เรื่อง มฤตยูเขียว ของ จิตวีร์ วิวัธน์ ซึ่งเป็นตัวแทนช่วงแรก ปี พ.ศ. 2513 - 2523 เรื่อง ปูนปิดทอง ของ ฤทธา อโศกสิน ตัวแทนช่วงที่สอง ปี พ.ศ. 2524 - 2534 เรื่อง ผ้าทอง ของแก้วแก้ว ตัวแทนช่วงที่สาม ปีพ.ศ. 2535 - 2545 เรื่อง ความสุขของกะทิ ของ งามพรรณ เวชชาชีวะ ตัวแทนช่วงที่สี่ ปี พ.ศ. 2546 - 2556 และเรื่อง ใส่เดือนดาบอดในเขาวงกต ของ วีรพร นิติประภา ตัวแทนช่วงที่ห้า ปี พ.ศ. 2557 ถึงปัจจุบัน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 1) ขั้นสำรวจและรวบรวมข้อมูล จากการสำรวจงานวิจัย บทความและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับมุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศ รวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ และคัดเลือกตัวบทวรรณกรรมที่จะใช้ในการศึกษา 2) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ โดยอาศัยกรอบแนวคิดตามแนวทางของ Amin, N. R.; Devine, M.; Donovan, J.; Gaard, G.; Merchant, C.; Warren, J. K. (Amin, N. R., 2015); (Devine, M., 1992); (Donovan, J., 2008); (Gaard, G., 2010); (Merchant, C., 1980); (Warren, J. K., 1993); (Warren, J. K., 2007) ที่ให้ความสำคัญกับประเด็นการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ ในประเด็น การเชื่อมโยงโดยประวัติศาสตร์ มโนทัศน์แบบชายเป็นใหญ่ หลักฐานเชิงประจักษ์ สัญลักษณ์ การเมืองจริยธรรม วิทยาศาสตร์ และการเชื่อมโยงโดยการข้ามวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ และอิทธิพลของมุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศต่อการนำเสนอภาพผู้หญิงในนวนิยายไทยร่วมสมัย ผลการศึกษาพบว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ ในนวนิยายไทยร่วมสมัย ปรากฏประเด็นการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติใน 2 ประเด็นที่ครอบคลุมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงในฐานะที่เป็นปัจเจกชนกับธรรมชาติ และประเด็นเกี่ยวกับเพศวิถี และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างธรรมชาติ ผู้หญิง ผู้ชาย โดยมีรายละเอียดของการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติ ทั้งหมด 8 ประเด็นการเชื่อมโยง ดังต่อไปนี้

1. การเชื่อมโยงโดยประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นฐานคิดแบบสังคมนิยมเป็นใหญ่ ระบบคิดแบบคู่ตรงข้ามที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน เพื่อการครอบงำและกดขี่ผู้หญิง โดยมองว่าผู้หญิงเป็นสัตว์ที่มีอารมณ์รุนแรงไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ปรากฏในการนำเสนอภาพของธรรมชาติและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติผ่านตัวละครสำคัญหญิง ดังตัวอย่างจากเรื่องผ้าทองที่เป็นเรื่องเล่าของ “อูมา” ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญหญิงที่มีอารมณ์เชื่อมโยงกับมิติธรรมชาติในด้านร้ายที่มีความลึกลับ เน้นการควบคุมของมนุษย์ การนำเสนอภาพในด้านร้ายผ่านตัวละครสำคัญหญิง สร้างความน่าสะพรึงกลัวให้แก่ธรรมชาติ และทำให้มนุษย์เกิดความตระหนักรู้ในอำนาจของธรรมชาติ ทั้งในด้านความยิ่งใหญ่ และความโหดร้ายในเวลาเดียวกัน “พี่ชายของอูมาได้กล่าวถึงเธอว่า อูมาไม่เหมือนผู้หญิงคนอื่น ๆ มีความแปลกเหมือนคนสองร่างในร่างเดียวกัน คุณพ่อเคยบอกว่าเธอเหมือนพระอูมาที่มีอีกภาคเป็นเจ้าแม่กาลิ” จากตัวอย่างที่ยกมาเป็นตอนที่พี่ชายของอูมากล่าวถึงความแตกต่างของอูมาที่ไม่เหมือนผู้หญิงคนอื่น ๆ เหมือนคนสองคนในร่างเดียว คือ “พระอูมา” มีอีกภาคเป็น “เจ้าแม่กาลิ” พระแม่อูมากาลิ เป็นภาพของแม่และความเป็นหญิงที่สามารถฆ่า หรือทำลายได้ เป็นแม่ที่มีพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่ มีความดิบเถื่อนเชื่อมโยงกับความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมตามประวัติศาสตร์ การสร้างความแปลกแยกผ่านคำกล่าวของพี่ชายที่มีต่อตัวอูมานี้ แสดงให้เห็นการตอกย้ำระบบคิดแบบคู่ตรงข้ามที่สร้างความเป็นอื่นให้กับความเป็นหญิง

2. การเชื่อมโยงโดยมโนทัศน์ที่แสดงให้เห็นระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม ปรากฏในกลวิธีการประกอบสร้างบทบรรยายธรรมชาติของผู้ประพันธ์หญิง ดังตัวอย่างจากเรื่องไส้เดือนตาบอดในเขาวงกต ในตอนที่ชื่อว่า ปลาเกิดในเขาวงกต ซึ่งเป็นตอนที่ตัวละครสำคัญชาย “ปราณ” ได้พบกับตัวละครสำคัญหญิง “ซาริยา” เป็นครั้งแรก หลังจากที่พลัดพรากกันไปในวันเด็ก เขาได้ไปนอนค้างที่ห้องของเธอและในตอนเช้าเมื่อเขาตื่นขึ้น ในขณะที่ซาริยายังคงนอนหลับอยู่ เขาเปิดประตูห้องและมองเห็นสวนที่อยู่เบื้องหน้า ดังคำบรรยายถึงปราณที่เล่าว่าเขาตื่นขึ้นมาเปิดประตูห้องมองไปที่สวนข้างนอกห้อง เขารู้สึกถึงความแตกต่างว่ายามเช้าที่นี่ไม่เหมือนที่ไหนเลยที่เขารู้จัก เขามองออกไปด้วยสายตาที่เลือนลอย รู้สึกงงนงง คล้ายกับว่าเขา กำลังเข้าไปในความฝันของใครสักคน ปราณเดินเข้าไปในสวนสัมผัสถึงความหอมของดอกไม้ และพืชพันธุ์ จนเดินหลงทางอยู่พักหนึ่ง ในตอนนี้ปราณพบว่า ตัวเองกำลังเดินหลงทางอยู่ ปราณแสดงให้เห็นถึงสภาวะวิกฤตของจินตนาการที่เขามีต่อโลกธรรมชาติ หรือโลกภายนอกความรู้สึกไม่คุ้นเคย และครีမ်เพื่อครีမ်ฝัน จนเดินหลงทาง และลืมนั่งเกตุรอกที่เพิ่งผ่าน

แสดงให้เห็นการเผชิญหน้ากับธรรมชาติรอบตัว โดยใช้ผัสสะที่หลากหลาย ธรรมชาติที่ตัวละครชายเผชิญหน้าอยู่นั้นนำไปสู่ความคิดเกี่ยวกับความเป็นหญิงที่แสดงถึงการเชื่อมโยงผู้หญิงกับภาพแทนของธรรมชาติที่แสดงถึงอารมณ์ ความลุ่มหลงมัวเมา และการไม่ละวางอดีต ธรรมชาติและชาரியานี้ต่างถูกปรามจ้องมอง จึงมีสถานภาพความเป็นวัตถุแห่งการจ้องมองผ่านสายตาของผู้ชาย แสดงให้เห็นระบบคิดแบบคู่ตรงข้ามที่แยกธรรมชาติออกจากมนุษย์ (ผู้ชาย) และแยกผู้ชายออกจากผู้หญิง รวมทั้งแยกอารมณ์ความรู้สึกให้ออกจากเหตุและผล

3. การเชื่อมโยงโดยหลักฐานเชิงประจักษ์ มีการฆ่า และทำร้ายผู้หญิงที่สะท้อนให้เห็นการเชื่อมโยงกตขีผู้หญิงและธรรมชาติเข้าด้วยกัน ปรากฏในกลวิธีการประกอบสร้างบทบรรยายธรรมชาติของผู้ประพันธ์หญิง ซึ่งแสดงให้เห็นการลดทอนความเป็นมนุษย์ดังตัวอย่างจากเรื่องมฤตยูเขียว ในเรื่องเล่า ตัวละครสำคัญชาย “ดร. พิมาน” สร้างสิ่งมีชีวิตที่ชื่อว่า “กรีนเนตต้า” ขึ้นมาจากการสกัดฮอร์โมนและส่วนสำคัญ ๆ ในตัวผู้หญิงมารวมกับส่วนผสมที่ตนเองคิดขึ้น โดยเขาเลือกชิ้นส่วนร่างกายของหญิงสาวแต่ละคนที่เขา mong ว่าสมส่วนสวยงามมาประกอบเป็นร่างของกรีนเนตต้า โดยมีบทบรรยายที่เล่าถึงพฤติกรรม การเลือกชิ้นส่วนผู้หญิงของ ดร. พิมาน “เขาได้เลือกช่วงแขนกับท่อนขาของผู้หญิงคนหนึ่งที่เขาบอกว่าสวยมาก แต่อกกับสะโพกไม่ได้ขนาด เขาจึงจะเอาแขนขาไปต่อเข้ากับลำตัวของผู้หญิงอีกคนที่เขาฆ่าและเก็บเอาไว้ในตู้กระจก ส่วนผู้หญิงอีกคนที่ชื่อสมถวิล คนนี้หน้าอกสวย แต่เขา mong ว่าขนาดของสะโพกโตเกินไปไม่ได้สัดส่วน” จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า ปรากฏการณ์ที่มีการฆ่า และประสงค์ต่ออวัยวะ และร่างกายของผู้หญิงในเรื่องเล่า การกระทำ และการจ้องมองของ ดร. พิมาน ต่อร่างกายผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีสถานภาพเป็น “วัตถุ” ที่สื่อนัยทางเพศ และการมองความงามแบบแยกส่วน เป็นการลดทอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงเช่นเดียวกับคุณค่าของธรรมชาติ ให้เป็นดังทรัพยากรที่ก่อให้เกิดมูลค่าในแง่ของการนำไปใช้ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ (ผู้ชาย)

4. การเชื่อมโยงโดยสัญลักษณ์ มีการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้หญิงกับธรรมชาติกลายเป็นสิ่งเดียวกัน สะท้อนการครอบงำกตขีทั้งธรรมชาติและผู้หญิง ปรากฏในกลวิธีการเชื่อมโยงผู้หญิงกับธรรมชาติโดยใช้สัญลักษณ์ ของผู้ประพันธ์หญิง ดังตัวอย่างจากเรื่องความสุขของกะทิที่มีการบรรยายถึงพยับหมอกที่ออกดอกอยู่ริมรั้ว ซึ่งตัวละครลุงตอง เคยบอกว่าตนเองมีคาถาเสกให้ออกดอกได้ตามที่ต้องการ แต่ตอนนี้คาถาคงเสื่อมเพราะแม้อยากเห็นแต่ก็ไม่ได้เห็น เนื่องจากดอกพยับหมอกมาออกดอกในวันที่แม่เสียชีวิต ลุงตองจึงโทษฝนที่ทำให้แม่ไม่ทันเห็นความงามจากธรรมชาตินี้ เพราะตามปกติแล้วดอกไม้ชนิดนี้เมื่อตัดกิ่งไม้ทิ้ง พอครบสามสิบวันก็จะออกดอกทุกครั้ง กะทินั่งดูดอกไม้แทนแม่ ในวันที่แม่ของเธอจากไป เธอไม่เข้าใจหลายเรื่องในชีวิต เรื่องความตายก็เช่นกัน ตัวละครพี่ทอง พี่ชายคนสนิทของเธอจึงปลอบใจเธอด้วยการยกเอาธรรมะเข้ามาอธิบาย และได้บอกกับกะทิว่าเมื่อเธอโตขึ้นเธอจะเข้าใจความเป็นไปของทุกอย่างเอง

จากตัวอย่างข้างต้น “พยับหมอก” หมายถึงทั้งดอกไม้พันธุ์หนึ่งที่มีสีม่วงอมฟ้า และมีความหมายที่สื่อไปถึงความหมายโดยตรง คือ อากาศมืดครึ้มเพราะหมอกลงจัด และมีความหมายโดยนัยที่สื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกหมองหม่นเศร้า ในช่วงกลางดึกที่แม่ของกะทิจากไป ทั้งยังเป็นรูปสัญลักษณ์ (Signifier) ที่สื่อถึง “แม่” ของกะทิด้วย เป็นการใช้ภาษาในการเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ ซึ่งทำให้ผู้หญิงเป็นทั้งบุคคล และสัญลักษณ์ หรือเป็นทั้งมนุษย์และถูกทำให้เป็นมนุษย์ด้วย ภาพบรรยายในฉากก่อนหน้าที่กำลังถึง

“พระอาทิตย์ที่มีหน้าที่ปลูกให้สิ่งมีชีวิตทุกชนิดบนโลกตื่นขึ้น แต่ไม่มีแม่ของกะทิรวมอยู่ด้วยอีกต่อไป” และการที่ดอกพยับหมอกออกดอกในวันที่แม่จากไปพอดี แสดงให้เห็นว่า ความตายเป็นการเปลี่ยนสภาพในตัวบุคคลให้กลายเป็นสิ่งอื่น และถูกแยกออกจากธรรมชาติ เหตุผลของธรรมะเป็นรหัสเชิงวัฒนธรรมที่ตัวละครชาย “ทอง” ได้ยกขึ้นมาเพื่อใช้อธิบายเกี่ยวกับความตาย และแสดงให้เห็นว่า ความตายเป็นเรื่องของธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าภาพของธรรมชาติในตอนนี้ ถูกวัฒนธรรมกำหนดให้มีลักษณะเป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของผู้มีอำนาจสูงสุด เป็นการมองธรรมชาติที่สัมพันธ์กับแนวคิดลำดับชั้นของสังคมแบบชายเป็นใหญ่

5. การเชื่อมโยงโดยการเมือง เกี่ยวข้องกับกระบวนการเคลื่อนไหวของผู้หญิง รากหญ้าที่ได้รับผลกระทบจากการเลือกปฏิบัติ ส่งผลต่อการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่เป็นธรรม ปรากฏในประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างธรรมชาติ ผู้หญิง ผู้ชาย กระบวนทัศน์เชิงสังคมด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และชนชั้น ดังตัวอย่างจากเรื่องผ้าทอง เรื่องเล่าที่นำเสนอเกี่ยวกับชีวิตของตัวละครสำคัญหญิง “อูมา” หญิงสาวผู้อยู่ในฐานะของการเป็นเจ้าของบ้านพักต่างอากาศที่ล้ำลูกกา บ้านทรงไทยสองหลังแฝดที่ปลูกอยู่ชิดกับลำคลองแคบ ๆ ที่เธอสั่งให้ขุดขึ้นเพื่อเป็นทางเชื่อมระหว่างคลองใหญ่สองคลองของตำบล จึงกลายเป็นที่ส่วนบุคคลที่ใครก็พายเรือเข้าออกไม่ได้ จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของบ้านที่นาน ๆ ครั้งจึงจะมาพักอยู่ที่บ้านนี้ก่อน เนื้อหาในตอนนี้แสดงถึงความสามารถในการเข้าไปจัดกระทำ และครอบครองธรรมชาติของอูมา รวมถึงการเป็นเจ้าของที่ดินมรดกตกทอดเป็นร้อย ๆ ไร่ของเธอ ก็ยังส่งผลต่อความรู้สึกยำเกรงของผู้เป็นบิรवार รวมทั้งตัวละครหญิง “เซ็มขาว” ผู้เป็นสาวรับใช้คนสนิทที่มองว่าอูมาเป็นดังเจ้าหญิงในเทพนิยายที่มาปรากฏกายให้เห็น จากตัวอย่างนี้ นำเสนอภาพของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และชนชั้นระหว่างผู้หญิงด้วยกันเอง รวมทั้งแสดงให้เห็นการผลักไสให้คนที่มีความสามารถทางสังคมต่ำ มีความเป็นอื่น และอยู่ริมขอบของเรื่องเล่า โดยไม่มีอำนาจต่อรอง ไม่มีเสียง และเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของเรื่อง ทำหน้าที่เป็นเพียงส่วนเสริม หรือสนับสนุนตัวละครสำคัญหญิงในเรื่องเล่าเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ตัวละครเหล่านี้คือคนในท้องถิ่น หรือคนในพื้นที่ ซึ่งสมควรที่จะมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของธรรมชาติในฐานะผู้ที่อยู่มาก่อน และเป็นผู้มีบทบาทในการดูแลรักษา ตลอดจนพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเหล่านี้โดยตรง

6. การเชื่อมโยงโดยจริยธรรม ผู้ประพันธ์หญิงใช้กลวิธีการลดทอนความเป็นมนุษย์ในการประกอบสร้างบทบรรยายธรรมชาติที่แสดงให้เห็นถึง จริยศาสตร์ในความเป็นญัตติ มิตรระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามที่เชื่อมโยงกับสิทธิของผู้หญิง และสัตว์ ดังตัวอย่างจากเรื่องไล่เดือนตาบอดในเขาวงกตที่กล่าวถึงตัวละครสำคัญหญิง “ซาริยา” ที่มักจะชอบเก็บสิ่งมีชีวิต ซึ่งเป็นสัตว์ต่าง ๆ มาเลี้ยง ทั้งยังนับญาติและเรียกพวกมันอย่างนับถือ โดยมีศักดิ์นำหน้า เช่น พี่ยี่ ป้าเหมียว ลุงฝุ่น น้าตาล พี่ตาหวาน แต่เมื่อเธอโตขึ้น ตัวของซาริยาก็ไม่สามารถทนกับความเจ็บปวดใจของตัวเองได้ เมื่อสัตว์ทั้งหลายที่เปรียบเสมือนญาติทางสายเลือดของเธอต้องตายตามอายุขัยที่ค่อนข้างสั้นของพวกมัน เธอจึงหันไปนับญาติกับต้นไม้ในสวนที่เธอมองว่ามีอายุยืนยาวกว่าแทน ทั้งยังตั้งชื่อแต่งคำสร้อยที่แสดงบรรดาศักดิ์ต่อท้ายให้ เช่น คุณหนูพุ่มหง ไม่ก็คุณหญิงกรณิการ์ดารา

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นกลวิธีการสร้างญัตติมิตรระหว่างมนุษย์ (ผู้หญิง) กับสัตว์และพืช เป็นความพยายามในการทำลายเส้นแบ่งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ แต่การตั้งชื่อสัตว์ และพืชตามการตัดสินใจ และประเมินค่าของซาริยา แสดงถึงการเลือกปฏิบัติและมองธรรมชาติในฐานะทรัพยากรที่สามารถฉกฉวยใช้ประโยชน์ได้ สะท้อนภาวะการยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และการใช้ภาษาเพื่อจัดประเภทของคำเรียกดังกล่าว แสดงถึงการผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมกันตามลำดับชั้น ซึ่งเป็นโครงสร้างอำนาจแบบสังคมชายเป็นใหญ่

7. การเชื่อมโยงโดยวิทยาศาสตร์ มีการใช้ภาษาที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งแสดงให้เห็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง และธรรมชาติที่ถูกปิดทับไว้ ผู้ประพันธ์หญิงนำเสนอภาพของธรรมชาติและปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติ ผ่านกลวิธีการเชื่อมโยงผู้หญิงกับภาพแทนของสัตว์ ดังตัวอย่างจากเรื่องมฤตยูเขียว ปรากฏบทสนทนาระหว่าง ดร.พิมาน ตัวละครสำคัญชาย และบุญส่ง ผู้ช่วยของเขา ที่ได้กล่าวถึงมนุษย์พืชที่ชื่อว่า “กรีนเน็ตต้า” ที่ดร. พิมานเป็นผู้สร้างขึ้นจากชิ้นส่วนของมนุษย์ (ผู้หญิง) กับพืช โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีของ ชาร์ลส์ ดาร์วิน เรื่องวิวัฒนาการของมนุษย์ที่อ้างถึงการมีเชื้อสายเดียวกันของสปีชีส์ของลิงเอบ และมนุษย์วานร บุญส่งกล่าวถึงกรีนเน็ตต้าว่า เธอมีความเป็นสัตว์อยู่ในตัว ดร. พิมานเห็นด้วย และกล่าวเสริมไปอีกว่า ให้สังเกตความเป็นสัตว์ของเธอจากนิสัยใจคอที่ดุร้าย และการมีผลกำลังที่เหนือมนุษย์ธรรมดา ๆ อาจกล่าวได้ว่ากรีนเน็ตต้าในความคิดของ ดร. พิมานยังคงมีความเป็นมนุษย์วานรอยู่ในตัวมากที่สุด จากตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นการประกอบสร้างตัวตน “กรีนเน็ตต้า” ของผู้ประพันธ์หญิงที่ใช้กลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์ และภาษาทางวิทยาศาสตร์ที่แสดงถึงการจัดแบ่งประเภทของความเป็นมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่น โดยอาศัยความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิวัฒนาการมนุษย์ ของนักวิทยาศาสตร์ (ผู้ชาย) ผสมกับการใช้วาทกรรม “ความเป็นสัตว์ป่า” ที่มีความเชื่อมโยงกับภาพของธรรมชาติในมิติที่โหดร้าย และมีความน่าสะพรึงกลัว เป็นกลวิธีในการสร้างความเป็นอื่นให้กับสิ่งมีชีวิตอื่นที่นอกเหนือจากมนุษย์ (ผู้ชาย)

โดยนำเสนอผ่าน “กรีนเน็ตต้า” นัยนี้แสดงให้เห็นความมีอำนาจที่เหนือกว่า และความสามารถในการครอบงำผู้หญิงกับธรรมชาติ ของมนุษย์ (ผู้ชาย) ภายใต้ระบบคิดแบบสังคมนายทุนเป็นใหญ่

8. การเชื่อมโยงโดยการข้ามวัฒนธรรม เป็นการนำเสนอให้เห็นเสียงของผู้หญิงที่มาจากบริบททางวัฒนธรรมที่มีความเฉพาะเจาะจง ซึ่งปรากฏในประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างธรรมชาติ ผู้หญิง ผู้ชาย กระบวนทัศน์เชิงสังคม ด้านวัฒนธรรม ดังตัวอย่างจากเรื่องปูนปิดทอง ซึ่งเล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครสำคัญหญิง ชายที่ชื่อ “บาลี” และ “สองเมือง” ที่แสดงให้เห็นมิติของเพศสัมพันธ์ที่เผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย และวัฒนธรรมที่มีความเฉพาะเจาะจง ดังในตอนที่บาลีตระหนักว่าการที่เธอจะยอมมีความสัมพันธ์ทางเพศกับสองเมืองด้วยเหตุผลมากกว่าอารมณ์คงจะเป็นเรื่องที่ผิดแปลกตรงที่เธอเคยตั้งใจจะอดทนรอคอยให้ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับสองเมืองค่อย ๆ งอกงามเหมือนกับต้นไม้ที่ต้องตั้งใจดูแล รดน้ำพรวนดินให้เติบโตไปอย่างช้า ๆ แต่แข็งแรงทนแดดทนฝนได้ดี จากตัวอย่างนี้บาลีแสดงการยอมจำนนต่อวาทกรรมกุลสตรีที่กำกับพฤติกรรมทางเพศของเธอ ให้เธอเกิดการยับยั้งชั่งใจ และอดทนรอคอยในการมีเพศสัมพันธ์กับพระเอก ซึ่งเป็นการยินยอมด้วยเหตุผลมากกว่าอารมณ์ เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการสยบยอมต่อวาทกรรมเรื่องเพศที่ห้ามมีอะไรกันก่อนแต่งงานของสังคมไทย การเปรียบเทียบพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงตามหลักแห่งเหตุผลของวัฒนธรรมไทยกับการดูแลรักษาธรรมชาติให้งอกงามอย่างค่อยเป็นค่อยไป แสดงนัยของระบบการให้คุณค่าของมนุษย์ (ผู้ชาย) ต่อผู้หญิงและธรรมชาติ สะท้อนการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้หญิง เช่นเดียวกับคุณค่าของธรรมชาติ ซึ่งต่างเป็นฝ่ายของผู้ถูกระทำ และต้องตกอยู่ภายใต้การดูแล ปกป้องจากผู้ชายทั้งสิ้น เป็นการปิดบังการกดขี่ และการครอบงำทางเพศ ซึ่งแฝงอุดมการณ์ของสังคมนายทุนเป็นใหญ่ไว้อย่างแนบเนียน

อภิปรายผล

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติในนวนิยายไทยร่วมสมัย มุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศ นำเสนอระบบคิดที่แสดงถึงวัฒนธรรมเฉพาะของผู้หญิง (Female Culture) ที่ทำให้ผู้หญิงมีความแตกต่างจากผู้ชาย เกี่ยวกับการตระหนักรู้ในคุณค่าของ “ธรรมชาติ” มากกว่าผู้ชาย โดยเกิดจากการตระหนักรู้เกี่ยวกับตัวตนของผู้หญิงในระดับจิตวิญญาณ การใช้ภาษาในเรื่องเล่าของผู้ประพันธ์หญิง เป็นการสร้างภาพให้ผู้หญิงผูกติดตนเองไว้กับธรรมชาติ ตามระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม ภายใต้ฐานคิดแบบสังคมนายทุนเป็นใหญ่ ตลอดจนการสยบยอมต่อวาทกรรมทางสังคมที่มีสถาบันทางสังคมเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดอำนาจในรูปแบบของความรู้เพื่อนำไปสู่การกำกับพฤติกรรม และเพศวิถีของผู้หญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และชนชั้น รวมถึงระบบจารีตประเพณี และศาสนา โดยอาศัยความเคารพยำเกรงของผู้หญิงที่มีต่อธรรมชาติมากกว่าผู้ชาย การนำเสนอภาพความสัมพันธ์ระหว่าง

ผู้หญิงกับธรรมชาติดังที่ได้กล่าวมานี้เป็นการตอกย้ำแบบฉบับที่ตายตัวของความเป็นหญิงที่มีความใกล้ชิด ผูกพันกับธรรมชาติ และอยู่ในฐานะผู้ดูแลรักษาธรรมชาติมากกว่าผู้ชาย ตามแนวทางสตรีนิยมเชิงนิเวศ ซึ่งแสดงถึงการปิดทับ และอำพรางต้นตอ หรือสาเหตุอื่น ๆ เช่น ปัจจัยทางสังคมต่าง ๆ ที่อาจนำไปสู่ปัญหาการกดขี่ และการเอารัดเอาเปรียบผู้หญิงกับธรรมชาติ สอดคล้องกับกระแสแนวคิดของสตรีนิยมเชิงนิเวศแนวจารีต หรือสตรีนิยมเชิงนิเวศสายวัฒนธรรม (Cultural Ecofeminism) ที่พยายามสร้างภาพให้ผู้หญิงจากที่เคยเป็น “นางฟ้าในบ้าน” ให้เป็น “นางฟ้าในระบบนิเวศ” ด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นการผูกพันผู้หญิงไว้กับธรรมชาติโดยไม่สนใจเงื่อนไขอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงความไม่ยืดหยุ่นของแนวคิด และยังเป็นการดำรงไว้ของระบบคิดแบบคู่ตรงข้าม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560)

ในนวนิยายไทยร่วมสมัยปรากฏกระบวนการทัศน์เชิงสังคม ด้านศาสนา วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ และการเมือง การปกครองที่เชื่อมโยงกับแนวทางของสตรีนิยมเชิงนิเวศ ประจักษ์ถึงกระบวนการทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศที่ปรากฏในวรรณคดีไทย (ธัญญา สังขพัฒน์ธานนท์, 2553) คือมีโครงสร้างและหน้าที่ ที่ชัดเจนแน่นอน ผังรากลึก และเป็นต้นตอของระบบคิดที่สำคัญของผู้หญิงต่อการเลือกปฏิบัติที่เกี่ยวกับเพศวิถี ในขณะที่มนุษย์ (ผู้ชาย) ถูกรับรู้ว่ายอยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกับธรรมชาติ ซึ่งนำไปสู่การวางตนที่เหนือกว่าผู้หญิง และความเป็นหญิง และในหลาย ๆ บริบท ความเป็นบุรุษเพศก็ถูกรับรู้ว่ามีค่าเหนือกว่าธรรมชาติได้เช่นเดียวกัน

กลวิธีการเล่าเรื่องของผู้ประพันธ์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างความเป็นญาติมิตร แสดงถึงความท้าทายต่อระบบทุนนิยม และความเป็นสมัยใหม่ตามภาวะหลังมนุษย์นิยม (Posthumanism) ที่ตั้งคำถามกับการมองมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และจินตนาการเกี่ยวกับมนุษย์ในอนาคต ตลอดจนขบวนการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ และการทบทวนสิทธิสัตว์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการตั้งคำถามตามหลักมนุษยนิยม โดยขบวนการคตินิยมหลังสมัยใหม่ ตามการศึกษาของ Haraway, D. J. ในคำประกาศไซบอร์ก (Cyborg Manifesto) ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามและท้าทายให้เลิกยึดติดกับเส้นแบ่งที่ตายตัวอื่น ๆ ได้แก่ เส้นแบ่งระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม คนและสัตว์ รวมทั้งผู้หญิงกับผู้ชายด้วย ปรากฏชัดเจนในนวนิยายเรื่องมฤตยูเขียว ซึ่งเป็นตัวแทนช่วงปีแรก (พ.ศ. 2513 - 2533) และงานในระยะหลังคือเรื่องไส้เดือนตาบอดในเขาวงกต ซึ่งเป็นตัวแทนช่วงเวลาปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2557 ถึงปัจจุบัน) แสดงให้เห็นความพยายามในการลบล้างตัวตนของมนุษย์ รวมทั้งการลบล้างความเป็นเพศสรีระ เพื่อแสดงให้เห็นการพึ่งพาอาศัย และเป็นหนึ่งเดียวกันกับธรรมชาติตามแนวทางของสตรีนิยมเชิงนิเวศ (Haraway, D. J., 1991)

อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติมีความเปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมต่าง ๆ ในสังคมที่อาจไม่ใช่วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง และมีลักษณะของการโต้ตอบ และต่อรองระหว่างวาทกรรมได้ตลอดเวลา โดยมีรากฐานของสตรีนิยมเชิงนิเวศเป็นกรอบของความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติในทุก ๆ ช่วงเวลา

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาผู้หญิงกับธรรมชาติในนวนิยายไทยร่วมสมัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาโดยอาศัยมุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตของการศึกษาตามแนวทางทฤษฎีสตรีนิยมและการวิจารณ์เชิงนิเวศ แม้ว่าความเป็นทฤษฎีขององค์ความรู้นี้ยังถูกตั้งคำถาม แต่เป็นมุมมองที่พยายามใช้กระบวนการศึกษาแบบสหวิทยาการ และบูรณาการแนวคิดคตินิยมหลังสมัยที่มีความหลากหลายเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ เช่น แนวคิดความเป็นอื่นสัมพันธ์ บท การก่อสร้าง ของแตริดา สัญศาสตร์ ของโรลิ่งด์ บาร์ตส์ วาทกรรม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ของฟูโกต์ และภาคปฏิบัติทางสังคม ของบูร์ดิเยอ ตลอดจนเป็นการศึกษางานของผู้ประพันธ์หญิงในเชิงกว้าง และศึกษาตามช่วงเวลา จึงทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม และเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติครบทั้ง 8 ประเด็น ได้แก่ การเชื่อมโยงโดยประวัติศาสตร์ มโนทัศน์แบบชายเป็นใหญ่ หลักฐานเชิงประจักษ์ สัญลักษณ์ การเมือง วิทยาศาสตร์ จริยธรรม และการเชื่อมโยงโดยการข้ามวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นพัฒนาการขององค์ความรู้ เนื่องจากว่าพบประเด็นการเชื่อมโยงทั้งหมดทุกประเด็น และยังพบเพิ่มเติมจากการศึกษาก่อนหน้าถึง 2 ประเด็น คือ การเชื่อมโยงโดยวิทยาศาสตร์ และการเชื่อมโยงโดยการข้ามวัฒนธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การหยิบยกธรรมชาติขึ้นมากล่าวถึงในนวนิยายไทยร่วมสมัย ดูเหมือนว่าจะจะเป็นรูปแบบเฉพาะตัว หรือเป็นกลวิธีการเล่าเรื่องของผู้ประพันธ์หญิงแต่ละคนมากกว่าเป็นขนบนิยมของกวีในการเขียนถึงธรรมชาติดังเช่นในวรรณคดีไทย ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติที่ปรากฏในงานเขียนจึงเป็นภาพสะท้อนโดยนัยมากกว่าการนำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์โดยตรงไปตรงมา ในระยะแรก ความสัมพันธ์จึงถูกนำเสนอให้เห็นนัยความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ ปรากฏในบทบรรยายธรรมชาติที่มีการใช้ภาษาเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้ธรรมชาติและผู้หญิงเป็นสิ่งเดียวกัน และแทนที่กันได้ ส่วนในระยะหลัง คือนับตั้งแต่ช่วงที่สี่ ปี พ.ศ. 2546 - 2556 และช่วงที่ห้า ปี พ.ศ. 2557 จนถึงปัจจุบัน “ธรรมชาติ” จะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์การสร้างความหมายใหม่ที่ถูกครอบงำจากวาทกรรม และอำนาจผ่านสถาบันทางสังคม และมีความเป็นจริงในเชิงสัญลักษณ์มากกว่าที่จะมีความหมายเป็นธรรมชาติด้วยตัวของธรรมชาติเอง เมื่อพิจารณาในภาพรวมจึงสรุปได้ว่า การนำเสนอภาพของธรรมชาติที่มีความเป็นรูปธรรม หรือธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทั้งทางชีวภาพ และกายภาพ ปรากฏผ่านกลวิธีการเล่าเรื่องของผู้ประพันธ์หญิง และผ่านตัวละครสำคัญหญิงในนวนิยายไทยร่วมสมัย และพบมากกว่าการนำเสนอภาพของธรรมชาติที่มีความเป็นนามธรรม หรือธรรมชาติโดยนัยที่สื่อความหมายถึง “ธรรมชาติของผู้หญิง หรือของความเป็นหญิง” ผ่านประเด็นเพศวิถีและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างธรรมชาติ ผู้หญิง ผู้ชาย กล่าวโดยสรุปมุมมองสตรีนิยมเชิง

นิเวศได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการสร้างผลงานของผู้ประพันธ์หญิง นับตั้งแต่ที่มีการเข้ามาของทฤษฎีนี้ในแวดวงการศึกษาวรรณกรรม โดยเริ่มตั้งแต่ระบบคิดของกระบวนทัศน์จิตสำนึกเชิงนิเวศ ของทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศที่มีความสัมพันธ์กับมุมมองสตรีนิยมเชิงนิเวศเมื่อในเรื่องเล่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ประกอบด้วยปัจเจกชนที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างระหว่างเพศ จึงทำให้การนำธรรมชาติไปใช้ในงานเขียน เพื่อสื่อสารเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ปวงชน มิติดของการนำไปใช้ที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น และ “ธรรมชาติ” ยังคงเป็นวัตถุดิบสำคัญที่ทั้งช่วยเพิ่มสุนทรียทางอารมณ์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านแล้วยังทำหน้าที่ปิดบังอำพราง หรือซ่อนเร้นเรื่องเพศภาวะในสังคม แต่ยังคงทิ้งร่องรอยให้เห็นระบบคิดของผู้ประพันธ์หญิงที่ยังคงถูกครอบงำจากตรรกะของผู้ชาย ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ผ่านวิธีการเขียน และภาษาแบบผู้หญิงในนวนิยายไทยร่วมสมัยอยู่ในทุกยุคทุกสมัย ดังนั้นการศึกษา “ธรรมชาติ” ในบริบทของเพศภาวะ นอกจากจะต้องคำนึงถึงความหลากหลายของบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาแล้ว ผู้วิจัยยังต้องให้ความสำคัญกับรูปแบบหรือกลวิธีในการเล่าเรื่องของผู้ประพันธ์หญิงแต่ละคน ตลอดจนการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ และควรพึงระลึกอยู่เสมอว่า การตีกรอบของแนวคิดหรือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมากเกินไป อาจทำให้มองไม่เห็นกระแสของความสั่นไหวและความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับธรรมชาติ ภายใต้ประเด็นเพศภาวะ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วธรรมชาติของเพศภาวะไม่สามารถจำกัดหรือแบ่งแยกประเภทได้อย่างชัดเจน ความพยายามในการจัดแบ่งของผู้วิจัยในบทความนี้ อาจทำให้มองไม่เห็นการปะทะกันระหว่างวาทกรรม หรือมโนทัศน์อื่น ๆ ที่ซ่อนอยู่

เอกสารอ้างอิง

- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). วาทกรรมการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิชาษา.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2553). วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ: วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมไทย. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- โคภิชฐ์ สุ่มมาตย์. (2556). ผู้หญิงและธรรมชาติในนวนิยายถ้ำเขา สุจิตกุล: ทฤษฎีสตรีนิยมเชิงนิเวศ. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Amin, N. R. (2015). Interweaving the threads of ecofeminism and reviving the theory through a comparison of two cross-cultural novels (Order No. 1592804). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global.

- (1708652859). Retrieved March 30, 2020, from <https://search.proquest.com/docview/1708652859?accountid=27797>
- Berthoud- Jury, J. (2014). Environmental justice and paradigms of survival: Unearthing toxic entanglements through ecofeminist visions and indigenous thought (Order No. 3685403). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (1666454320). Retrieved March 30, 2020, from <https://search.proquest.com/docview/1666454320?accountid=27797>
- Devine, M. (1992). *Woman and Nature: Literary Reconceptualization*. London: The Scarecrow Press.
- Donovan, J. (2008). Feminism and the treatment of animals : from care to dialogue. In Susan J. Armstrong & Richard George Botzler (eds.). *The Animal Ethics Reader*: Routledge.
- Gaard, G. (2010). Strategies for a Cross-Cultural Ecofeminist Literary Criticism. *Ecozon@* , 1(1), 47-52.
- Haraway, D. J. (1991). *A Cyborg Manifesto: Science Technology and Socialist Feminism in the Late Twentieth Century*. London: Routledge.
- Merchant, C. (1980). *The death of nature: Women ecology and the scientific revolution*. London: HarperCollins Publishers.
- Najera, M. (2018). Nature as feminine: An eco-feminist reading of selected latin american narrative (Order No. 10827098). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (2117678056). Retrieved March 30, 2020, from <https://search.proquest.com/docview/2117678056?accountid=27797>
- Warren, J. K. (1993). Introduction to ecofeminism. In Zimmerman, Michael E. Callicott J. Baird, Sessions, George. Warren, Karen J. and John Clark (Eds.), *Environmental Philosophy: From Animal Rights to Radical Ecology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Warren, J. K. (2007). *Ecofeminism: Women Culture Nature*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.